

**ПЕДАГОГИЧЕСКИ
ФУНДАЦИЯ**

ИЗКУСТВОЗНАНИЕ

МУЗИКАЛЕН ТЕАТЪР – ВЕЛИКО ТЪРНОВО ДОКУМЕНТАЛНА ХРОНИКА 1914–2000

ПЪРВИ ЖАНРОВИ ПРОЯВИ

Сребра Михалева

*Оперетата – тази приказка за възрастни,
отричана, охулвана, преследвана и обичана
завоюва завинаги сърцата на родната ни публика.*

Още през 70-те години на XIX век¹ в трупата на популярния тогава Ибиш ага (гъркът Атанас Вая) „Весело”, играе примадоната Розалия, приета за първата българска оперетна звезда. Била е много красива и артистична. Кариерата ѝ започва през 1873 г. в Цариград, когато е на 18 години. По това време в България женските роли в любителските представления се играят от мъже и жена артистка е било нещо недопустимо.

В разговор с писателя Христо Бързицов, проведен през 1923 г., Розалия споделя: „...Много театри минаваха през Цариград, но речехме ли да играем ние, всички други салони оставаха празни. Чужденците ме убеждаваха да тръгна с техните театри, но дели ли се българка от Балкана.”

Тази труппа („Весело”) по време на гастролите си в София представя спектаклите си в дървения цирк-театър „България”, където доста

Розалия – Цариград
края на XIX век

често на представленията присъства и Иван Вазов. Именно тя се явява и свързващото звено между столетията и подготвя нагласата и интереса на българската публика към появата на популярните музикално-сценични жанрове у нас.

С огромен интерес се посрещат и гостуващите в страната оперетни трупи. В събитие се превръщат за варненци гастролите на Атинската оперетна трупа на Параскевуполо през 1893 г. и на Виенската оперетна трупа на Финкенщайн следващата година. Публиката остава очарована от жанра и оттук нататък не пропуска оперетни спектакли.

В София следва лавина от гастроли на италиански, виенски, германски трупи и софийската преса едва успява да ги отрази. През 1897 г. изнася представления италианската трупа на Миси Лабруна; през 1901 г. – трупата на Гонзалес; през 1909 г. Виенската оперетна трупа на Мила Терен, френската „Опера комик“ и др. Особено радушно и с голям възторг е посрещната белградската оперетна трупа, водена от Бранислав Нушич. В случая изиграва голяма роля и близкият, разбираем език².

Българският зрител сравнително бързо изгражда критериите си за това, какво е оперетен театър и пристрастието му към него става очевидно.

Към читалищата в извънстоличните градове, по стара възрожденска традиция, се създават певчески и музикални дружества. Военни духови оркестри, отначало под диригентството на чешки капелмайстори, изпълняват потпури от популярни танцови, оперни и оперетни творби.

В певческите дружества, под влияние на гастролрашите трупи, вече изучили се в Европа български музиканти правят опити за изпълнение на оперни и оперетни откъси.

Първото любителско оперетно представление у нас е изнесено в Шумен на 10 май 1910 г. Това е оперетата „Кармозинела“ от Виктор Холендер, под диригентството на Велико Дюгмеджиев.

Приблизително по това време се ражда и първата българска оперета „Моралисти“ от Маестро Георги Атанасов (премиера на 15 януари 1916 г. в кинотеатър „Одеон“). Последват я оперетите: „Софиянци пред

Букурец” от Тодор Хаджиев (баща на композитора Парашкев Хаджиев), играна с огромен успех и **„Съюзници**” от Богдана Гюзелева-Вулпе.

Не закъснява и основаването на първия професионален оперетен театър в град София. Негов създател и директор е Ангел Сладкаров. Първата оперетна постановка е **„Маркиз Бонели**” от Рудолф Делингер.

И музикално-образователното дело не остава назад от общия подем в страната. Благодарение на активната дейност на преподавателите по музика в училищата (немалка част от които учили в чужбина) се поставя началото на ученическите музикално-певчески дружества („Китки”). Първоначално представленията на „детските оперетки” се представят от ученици, съпровождани от ученически или смесени оркестри, а по-късно към тях се включват и възрастни любители³.

Първото детско оперетно представление се е състояло през 1883 г. в Сливен под ръководството на капелмайстора Йосиф Каломати. Това е концертно изпълнение на **„Царският пуяк**” от Луиджи Бордес на френски език. Едва след десет години бившият участник Михаил Райнов, вече учител в същата мъжка гимназия, я поставя в сценичен вариант на български език. Няма градче в страната, където училищата да не поставят детски оперетни представления. Излизат от печат и поредица сборници с богат материал от българско песенно и музикално-сценично творчество за деца. Голяма заслуга за това имат пловдивският начален учител Димо Бойчев и шуменският педагог Велико Дюгмеджиев.

В старата българска столица Велико Търново още през 90-те години на XIX век кипи оживена музикална дейност. Има данни за активна хорова дейност още преди Освобождението, провеждана от учителите по пеене Янко Чакалов, Костадин Помадов, Атанас Колев, Александър Тереев, Стефан Вапорджиев и др.

Информация за участието на организирана „градска музика” има в протокола на настоятелството на читалище „Надежда” от 20 ноември 1871 г., където е взето решение „музиката” да свири при представянето на пиесата „Ернани” – Виктор Юго и комедията „Криворазбраната цивилизация” от Добри Войников, с диригент („началник”) Стефан Карагенчев⁴.

През 1879 г. под ръководството на капелмайстора Йозеф Хохола, току-що сформиралата се първа българска военна музика тържествено минава по улиците на града и поздравява участниците в Учредителното Народно събрание. Заседанието се прекъсва и народните избраници

Музиката въ В. Търново преди 35 години

(Изъ книгата „Емануилъ Маноловъ. Животъ, личностъ творби“, отъ Ив. Камбуровъ).

Презъ 90-тѣ години на миналия въкъ видни наши поети, общественици и писатели сж участвували тогава въ хороветъ и музикалнитѣ д-ства (Алеко Константиновъ, Найчо Цановъ, Добри Немировъ и др.)

Приведенитѣ по-долу три програми отъ разни времена и градове на литературно-музикални вечеринки ни представятъ ясно картината на материала, на изпълнителитѣ, изобщи цѣлата музикална стойностъ на тѣзи наши чисто български музикални изпълнения.

Започваме съ старата българска столица:

Търново

Програма на музикално-литературна вечеринка на Женското благотворително дружество (1899 година).

Адамъ — Да бѣхъ царь — увертюра, свири военната музика.

Донизети — финалъ изъ операта Люкреция Боржиня — пѣе женски хоръ, аккомпанира на пиано г-жа Тереева.

Джинзифовъ — Кървава кошуря, декламира г-жа Андерева.

Райнхолдъ — Импромтю — свири на пиано г-жа Георгиева.

Сметзна — Ария изъ опера Цѣлувка — пѣе г-жа Маринова, придружава на пиано г-ца Минкова.

Яворовъ — Нощъ — декламира г-ца Колева.

Росини — Каватина, изъ операта Севилския берберинъ — пѣе г-жа Тереева, придружава г-ца Георгиева.

Гуно — Китки изъ опера Фаустъ — свири военната музика.

Супе — Увертюра — Поетъ и селянинъ — свири на цигулка г. Г. Тереевъ, придружава на пиано г-ца Георгиева.

Майерберъ — Пажовата ария изъ опера Хугеноти — пѣе г-жа Маринова, придружава на пиано г-ца Минкова.

Михайловски — Изъ дневника на Мирза Абасъ — декламира Г. Б. Милтениевъ

Веберъ — Invitation a la valse — свири на пиано г-ца Лайзеръ.

Верди — Откъслекъ изъ опера Травията — пѣе г-жи Тереева, придружава на пиано г-жа Гайдарова.

Черпакъ — Фортуна — свири военната музика.

Верди — Сцена изъ II действие на опера Трубадуръ, — изпълнява смѣсенъ хоръ г-жа Тереева, на пиано г-жи Гайдова (хорътъ тукъ е пѣлъ безъ диригентъ и конфузи е имало, разбира се търномно).

Интересното въ тая програма е, че отъ пиеситѣ, които сж изпълнявани по онова време въ Търново, се вижда, как во две отъ участницитѣ сж сж учили солово пѣние, дали обаче, сж били напълно школовани, не може да се установи. Защото, за да се пѣе арията на пажа отъ Хугеноти и Майербера — една колоратурна ария, изпълнителката трѣбва да е учила солово пѣние ина ч е е невъзможно да се справи съ техническиятъ трудности.

Както е видно, най-посдиръ вечеринката завършва с една сцена отъ II действие и Трубадуръ, изпълнена от смѣсенъ хоръ, солистка г-ж Тертева и при пияното г-ж Гайдова.

Това е, наистина, чудно за тогавашното време.

Въ вечеринката участвуватъ три пианистки — кат аккомпанаторки и солистки — но въроятъ ще да сж бил дилетантки, като едната отъ тѣхъ ще е била най-подготвена, а именно тази, която изпълнявала Веберовата „Поканъ за танцъ“ (Aufforderung zur tanz).

Цигулково соло сжщо и липсва, и което е интересно, т е увертюрата къмъ оператъ „Поетъ и селянинъ“ отъ Супе. Дали това е транскрипция, и правена за цигулка отъ специалистъ, или изпълнителъ свирилъ горния гласъ отъ пияното — е неизвестно.

Военната музика е изпълнила увертюрата „Ако бѣхъ царь“ отъ Адамъ, китка изъ пера Фаустъ — Гуно и Фортуна отъ Чермакъ.

На тази вечеринка, слушайно или е присъжтствувалъ чехътъ капелмайсторъ Флоръ съ Мацакъ, който именно съобщава за конфузитѣ при изпълнение сцената отъ „Трубадуръ“ (изпреварване, изоставане на хора, който е пѣлъ безъ диригентъ и пр.).

Разбира се, военната музика е свирила въ салона, на закрито. Следователно, може да си представи човѣкъ впечатлението отъ духовна музика въ единъ малъкъ салонъ! Впрочемъ въ малкиятъ провинциални градове, и днесъ, обичайно нѣщо е да участвава духовна музика въ концертни вечери и забави, свирейки въ салонъ — на закрито.

излизат да поздравятъ музикантите. Може да се приеме, че това е и символичен поздрав къмъ зараждащото се музикално изкуство в града⁵.

За повдигане на музикалната култура на търновци още в края на XIX век голяма заслуга има и „Женското благотворително дружество“. Изнасят се сказки, дава се поле за изява на местни таланти и любители на музиката.

На 9-ти април 1888 г. е изпълнен концерт от Търновското женско дружество „Радост“, обединило около себе си по-интелектуално издигнатите жени.

Достигналата до нас програма на изнесена музикално-литературна вечеринка на 13 ноември 1899 г. предава точно атмосферата и духа на времето⁶.

Гастролите на чуждите оперетни трупи не подминават и град като Велико Търново. Не остава назад и първата столична оперетна трупа, която налага като своя практика турнетата си в страната. Ето какво пише в мемоарите си нейният създател – артистът Ангел Сладкаров: „...*Всички бяха доволни и щастливи. Оперетата беше създадена, търсена и желана от широката публика.*”⁷

Музикално-театралната искра запалва и търновската обществено-ност. През 1914 г. група любители под диригентството на учителя по пеене Стефан Вапорджиев, представя пред съгражданите си оперетите „Царският пуяк“ (1914); „Дъбът на Людвиг IX Свети“ (1915); „Двамата Тюреновци“; „Силен като турчин“ (1920) от Луиджи Бордес. В една от централните роли за първи път се появява младият търновец Асен Русков – по-късно блестящ оперетен актьор, за ангажирането на когото частните оперетни театри в столицата непрекъснато се надпреварват. Огромно впечатление и влияние върху великотърновското гражданство оказват и гастролите на Италианските трупи на Енрико Масини (1865) и Говони (1911) със спектаклите „Травиата“, „Риголето“ и „Трубадур“ от Джузепе Верди.

Музикално-сценичното изкуство, станало необходимост на търновци, през 20-те години на миналия век разширява жанровия си диапазон и с оперни постановки. Новообразуваната се трупа, с диригент капелмайстора Стефан Чернев, поставя на сцената на читалището операта „Камен и Цена“ от Иван Иванов и Вацлав Кауцки (по поемата „Грамада“ на Ив. Вазов). Събитието е на 7 май 1932 г.

ОПЕРНА ГРУПА В. ТЪРНОВО. На 7 май събота вечерта в салона на читалище „Надежда“ от любители се представи:

„Камен и Цена“

опера в три действия от *Ив. Д. Иванов*, по поемата „Грамада“ на *Ив. Вазов*.
Диригент — Капелмайстор — Ст. Чернев.
Режисьор — Хр. Войводовъ.
Хоръ Майстор — Н. Бенчевъ.
Пом. режисьор — Ив. Пеняотовъ.
Балетъ майстор — Б. Томовъ.

Действащи лица:

Цекю — Г-нъ М. Христовъ.
Цена — Г-жа Главца.
Каменъ — Г-нъ Ил. Вичевъ.
Майката на Каменъ — Г-ца Н. Чобанова.
Дядо Антонъ — Г-нъ Йорд. Севовъ.
Халия Ага — Г-нъ Н. Христовъ.

Операта бѣ изнесена добре и публиката напусна театъра съ видимо доволство, че любители могат да изнесатъ съ такъвъ успѣхъ едно оперно представление.

На следващата година същият постановъчен екип представя и операта „**Гергана**” от Маестро Георги Атанасов. Спектаклите се играят успешно и в град Трявна. Въпреки ентузиазма и значимостта на това първо културно начинание, групата се разпада след двегодишни усилия. Основна причина са: липсата на загриженост и интерес от страна на по-заможните граждани и преместването на капелмайстора Стефан Чернев в Плевен.

Годината 1934 остава паметна за обществените музикално-сценични прояви и във великотърновските училища. Техните оперетни представления създават благоприятна среда, в която се проявяват по-специални, художествени дарования. Училищата се надпреварват да представят своите даровити и способни деца. Устройват се утра, концерти, вечеринки и забави, като в центъра са популярните в цялата страна детски оперетки. Няма гимназия или училище, което да не е отбелязало в годишните си изяви оперетно представление: „**Запорожци зад Дунава**” от Г. Артемовски, „**Ветрената мелница**” от Мишо Тодоров, „**Наталка Полтавка**” и „**Майска нощ**” от Лисенко, „**Принцеса Жу-Жу**” от Клементина Уорд, „**Разковниче**” от Димитър Шампион, „**Двете пролетни царици**” от Луиджи Бордез и др. През месеците март — април 1935 се провежда и обявената „Неделя на оперетката”. Представени са: „**За птички**” от Маестро Атанасов, с диригент капелмайсторът Стефан Чернев (първа прогимназия); „**Майска нощ**” – Микола Лисенко, от ученици на слетите гимназии в града със солист ученика Атанас Савов. Диригент е учителят по музика Георги Стайков, който е и активен участник в музикалната дейност на града и с множеството изнесени сказки-концерти. Хоров диригент на спектакъла е Георги Лазаров.

„**Разковничето**” е с диригент г-жа Ани Гюрова-Копчелийска (втора прогимназия), под чието ръководство в периода 1921–1936 са представени 20 оперети. Солисти са учениците Евгения Лулчева и Петко Карачоров; „**Двете пролетни царици**” от Луиджи Бордез с диригент капелмайстора Стаю Касабов (начално училище „Йосиф I”) и др.⁸

През 1936 сборен състав от девическата и мъжката гимназии, съпроводжани от училищен оркестър под ръководството на учителя по музика Димитър Лазаров, ентузиазирано представя операта „**Цвета**” от Маестро Георги Атанасов. Главната роля е изпълнена от Фанка Сарънедялкова (по-късно оперна певица в Скопие), а ролята на Спас — от младия любител Илия Вичев.

„Операта „Цвета” се изнесе три пъти на търновска сцена: на 12, на 14 и на 17 март. Два пъти дневно и един път вечерно. И

трите пъти посещения бе при препълнен салон. Хвала им!”⁹

Този „ученически” период на оперетата създава бъдещите оперетни артисти и интелигентната музикална публика в града. Известни имена на деца изпълнители, израснали впоследствие като актьори, солисти и оркестранти в любителската оперета, са:

Атанас Савов – учител по български език и директор на Мъжката гимназия – солист.

Петко Карачоров – работи в Народната банка – оркестрант-цигулар.

Мара Кънева – оперетна артистка в гр. Свищов.

Симеон Бъчваров – работи във ф-ка „Мавриков” – хорист.

Стефка Стефанова – учи музика в Берлин.

Фанка Сарънедялкова – оперна певица в Скопие.

Надка Калмукова – медицински работник – солистка.

Любен Христов (Форчик) – активен участник в оперетните постановки.

След войната в периода 1945–1946 г. отново на сцената на читалище „Надежда” капелмайстор Стаю Касабов подготвя и представя с военния оркестър и любители певци три оперети: „Пазар за девици” от Луиджи Бордес, „Запорожци зад Дунава” от Артемовски и „Уляна” от Стеценко. Но и тази оперетна трупа не просъществува дълго.

Художествен ръководител на следващия оперетен състав става учителят по музика Стефан Качаунов, около когото се събират плеяда вече опитни и школовани оперетни певци.

Стефан Т. Качаунов

(22.01.1908 – 15.06.1969)

Роден е в гр. Килифарево, където негов учител по кларинет става руски професор – емигрант. Учи музика в Прага и завършва музикалната академия в София през 1942 г. В периода 1946–1950 г. работи като гимназиален учител по музика в Първа мъжка гимназия, където създава и дирижира ученически симфоничен оркестър. Основава и ръководи оперетен състав към читалище „Надежда” и смесен хор към градския народен съвет. След 1950 г. се отдава предимно на музикално-педагогическа и обществена дейност.

Дългогодишният учител по музика и хоров диригент Иван Данчев, споделя:

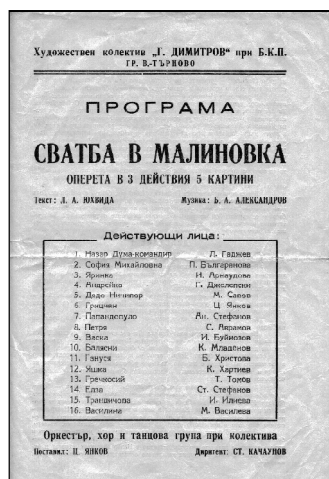
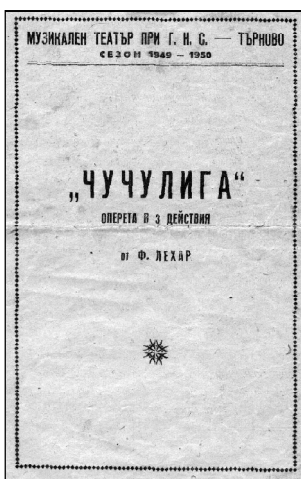
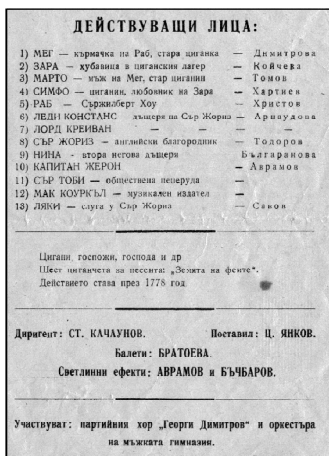
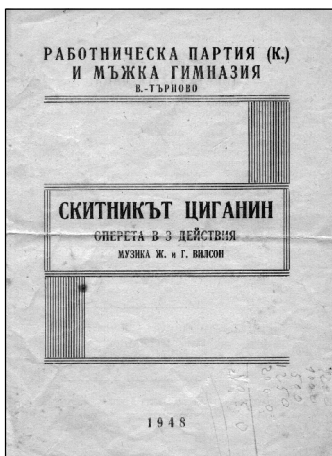
„...*Стефан Качаунов работеше с всички. Дватамата с Маргарита Тананова – директор на Девическата гимназия и създател на пианистичната школа на града, бяха двигателната сила на оперетата. Вечер след шест часа с голям ентузиазъм артисти, хористи и музиканти идваха на репетициите, които продължаваха понякога и до полунощ.*”

Основоположници на този оперетен състав са: Сава Аврамов, Константин Хартиев, Любен Гаджев, Надка Калмукова, Петя Българанова, Георги Джелепски, Бонка Христова, Иванка Хартиева и други. Оркестърът е комплектуван от военни и цивилни музиканти – 35 души, балет – 18, солисти и хор – 45.

Първото поставено заглавие е „Скитникът циганин” от Вилсон (май 1948), следват „Сватба в Малиновка” от Александров (21 февруари 1949) – 65 спектакъла в града и околните селища, „Чучулигата” от Франц Лехар, „Верният приятел” от Соловьев Седой и „Аршин Мал-Алан” от Хаджибеков (сезон 1950–1951).

Цитирам из непубликуваните спомени на Бонка Христова: „...Товага пеех в хор „Царевец”. С диригента Стефан Качаунов обикаляхме по предприятия и учреждения да събираме хористи.... „Чучулигата”

репетирахме в мъжката гимназия, където Качаунов беше директор. „Аршин Мал-Алан“ дирижира учителят Борис Шопов, а режисьор беше Тодор Пенков, артист от театъра... В „Аршина“ играх Лелята. Когато Асен Русков дойде на гастрол, ми беше партньор. Много смешки пускаше, но предупреждаваше: „Сега се смеете на вицовете, но на сцената да не виждам и чувам смях!“

За съжаление, отзиви в печата от този творчески период на оперетата няма.

Изминатият до тук път създава и утвърждава жанрово-оперетни кадри, силно подкрепяни от великотърновската публика и спомага за възраждането на музикално-сценичното изкуство във Велико Търново.

През 1953 трупата намира своята постоянна сцена под покрива на читалище „Надежда“. Оттук започва и продължителният ѝ възход. Прави се добър, професионален подбор на оперетните заглавия, канят се за постановките известни режисьори и най-важното – утвърдилите се през годините солисти, репетират и изнасят спектаклите си на собствена сцена.

Главен музикален ръководител и диригент става дългогодишният оперетен деятел Стаю Касабов.

Стаю Касабов (1903–1967)

Роден на 13 ноември 1903 г. в гр. Казанлък. Като ученик свири добре на цигулка. Завършва музикалната академия в София през 1931 г. и специализира оркестрово дирижиране в Италия.

Като капелмайстор във В. Търново през периода 1933–1944 г. изпълнява 380 концерта в града и окръга. Основава Симфоничен оркестър към дружество „Струна“, където освен симфонични програми изнася и беседи на музикални теми. От 1953 г. до закриването на читалищната оперета е нейн диригент и главен музикален ръководител.

Първата постановка е оперетата **„Волният Вятър“** от Исак Дунаевски (60 спектакъла), в която съставът показва потенциала на творческите си възможности. Режисьор е Георги Петров от ДМТ „Стефан Македонски“, а диригент – Стаю Касабов. Скоро мелодиите от оперетата се запяват из града, а представленията се изнасят пред пълни салони.

Втората постановка е **„Кето и Коте“** от Долидзе. Поставена е през 1954 г. Режисьор е отново Георги Петров, а хореограф – Асен Манолов. Критиката отчита: *„Спектакълът е постижение на колектива, като отделни солисти показаха значително съвършенство в изпълнението.“*¹⁰

Тукизгрява и звездата на дългогодишния солист на търновската оперетна сцена Спас Венков. Екстреното му излизане от оркестрината (бил е

оркестрант-цигулар), след време го довежда до солист – Вагнеров изпълнител на Дрезденска опера.

“Кето и Коте” – Долидзе. Сцена от спектакъла

“Птицепродавецът” – Карл Целер. След утрешния спектакъл с гостуващия Асен Русков

През 1955 г. се възобновява отново „Аршин Мал-Алан”. Същият сезон излиза и премиерата на оперетата „Птицепродавецът” – 4 юни 1955 г., от Карл Целер. Художественото ниво на спектакъла получава заслужена оценка от гражданството. В нея на 4, 5 и 6 януари 1956 г. гостува популярният и обичан оперетен комик – Асен Русков.

Особено се отличават артистите Надка Калмукова и Спас Венков, а Невена Христова и Любен Войников стават новите членове на трупата.

Следва водевилът „Сватбено пъгешествие” (5 октомври 1955 г.) от Владимир Духовични, музика Симеон Пиронков и постановка на другия голям търновски артист **Димитър Панов**.

Но значимото постижение и национално признание на Търновската оперета идват през 1956 г. с големия успех при представянето си на „Националния преглед на художествената самодейност” в София, където се състезават още 42 любителски оперети от цялата страна. Датата е 4 юни. В салона на МДТ „Стефан Македонски” търновци се представят с оперетата на Георги Златев-Черкин „**Бунтовната песен**”. Театърът печели званието „Национален първенец”, а спектакълът бива единодушно оценен от публика, критика и жури на изключително високо ниво. „...Търновският самодееен колектив в този спектакъл се утвърди като забележително работоспособна и ентузиазизирана трупа, увенчаваща своите успехи с постигането на здрав сценичен ансамбъл, при твърде детайлна разработка на отделните образи и епизоди.”¹¹

Думите на изпълнителката на ролята на Елена – Надя Калмукова, красноречиво говорят за ентузиазмът на артистите: „Трудно ми е да опиша всеотдайността на всички членове на нашия самодееен колектив. Започвахме вечер към 18–19 часа и репетициите продължаваха до сред полунощ. Правехме от нищо нещо благодарение на голямата си любов към музиката и единствената награда за нас бяха аплодисментите на публиката, които избухваха като буря, особено в епизода на клетвата”. Оперетата е играна повече от 50 пъти пред търновската публика и окръга.

Класическото заглавие „Царицата на чардаша” от Имре Калман е постановка на Стоян Коларов. Премиерата е на 1 април 1957 г. С този спектакъл (представен пред публиката 57 пъти) трупата гастролира за втори път на сцената на ДМТ „Стефан Македонски”, а известният оперетен диригент Илия Стоянов-Чанчето е повече от щедър в оценките си... „Спектакъл, изнесен с много свежест и младежко увлечение. Спас Венков в ролята на Едвин, отново доказва своите певчески и артистични качества... Силва на Надка Калмукова бе пресъздадена

много сърдечно. В ролята на Щаси – Венета Петкова бе най-обаятелният образ в спектакъла... За артистичния колектив могат да се кажат само хубави неща, както в гласово, така и в сценично отношение... Хорът звучи стегнато и притежава добра ансамблова спойка."¹²

Венета Петкова
в ролята на Щаси

Последната постановка от читалищния период на Великотърновския оперетен театър е **„Младостта на Маестрото“** на Виктор Райчев, с премиера на 3 юли 1958 г. Режисьори са Коста Наумов и Стефан Иванов. В централната лирична роля на Камелия изгрыва нова оперетна звезда – Невяна Димитрова. По едно съвпадение **последният спектакъл на трупата се е състоял отново на софийска сцена, където съставът е бил на гастрол. Датата е 22 март 1959 г.**

Макар и краткотраен, животът на великотърновската читалищна оперета, дейността на която припомня за възрожденските идеали, е наситен със съдържание, високи постижения и оставя своя диря в музикалния живот на великотърновци.

По идея на директора на „Държавен народен театър“ гр. В. Търново – Никола Шиваров, от 1 април 1959 г. с решение № 132 на Градския народен съвет, към драматичния състав на театъра се сформира оперетен филиал.

Част от солистите на „самодейната“ трупа при читалище „Надежда“, оркестърът, хористите и балетът преминават на щат към професионалната драма, а останалата група се отделя и основава „Сатиричен театър“ към читалището.

Първата оперетна постановка на новия драматично-музикален театър е „Целувката на Чанита“ от Юрий Милютин. Премиерата е на 7 октомври 1959 г. Режисьор-постановчик вече е Недялко Ковачев, главен балетмайстор – Димитър Иванов, художник – Ангел Бананов, диригент – Стаю Касабов.

На сцената блесват нови талантиливи имена: Лина Ковачева, Ани Руменова, Борислав Дойчев, Константин Ницев и др.

Отзиви за този спектакъл, останал в спомените на търновци до днес, отново черпим от печата: „...Преди всичко това беше един спектакъл, който ни зарадва и обнадежди, че в близко бъдеще ще можем да гледаме напълно издържани постановки, които ще могат да задоволят и по-прецизните вкусове на любителите на този музикален жанр. Спектакълът бе жизнен, бодър, изпълнен с хумор и приятна музика. Това, което прави впечатление, е хубавата постановка на Н. Ковачев. Лина Ковачева – Чана, едно щастливо съвпадение, е еднакво добра както гласово, така и драматично с ясна дикция и в танците. Ани Руменова – Анжела, Спас Венков – Чезаре, Атанас Вџжаров – Кавалкадос са стабилни както в музикално, така и в драматично отношение.”¹³

Лина Ковачева – Чана

А до края на сезона на театралния афиш излизат още три сериозни оперетни заглавия: „Тайните на харема” от В. Валентинов (премиера на 15 ноември 1960 г.); „Графиня Марица” (премиера на 10 март 1960 г.) и „Принцесата на цирка” от Имре Калман с премиера на 30 ноември 1960 г.

За „Графиня Марица” Георги Хр. Георгиев пише: „... След успешното изпълнение на увертюрата, слушателят е възхитен от песента

Нада Калмукова – Анита, и
Лина Ковачева – Чана,
в първо действия

Атанас Вържаров – Кавалкадос, Бонка
Христова – Клеопатрикос, Елка Златева –
Лектолефтина, в сцена от спектакъла

Лина Ковачева – в сцена от
спектакъла “Тайните на харема”

Програма

на „Маня”, изпълнена с много темперамент от Л. Ковачева. Интерпретацията ѝ е пропита с толкова вживяване и артистична непосредственост, с такова богатство на звукови багри!.. Ценното в

работата на режисьора Н. Ковачев е, че той е предал съвременно звучене на старата оперетна интрига. Всеки артист се явява носител на определен образ. Мизансценът на артистите и хористите е свързан със сценичното действие и те реагират при дадените условия. Особен напредък имат младите Б. Дойчев и А. Руменова.”¹⁴

Музикалният критик Иванов споделя: „...Много радост носи двойката Сава Аврамов – Стефан и Надка Калмукова – Лиза. Всяко тяхно появяване променя температурата на спектакъла, започва да пулсира кръвта на оперетата. Работата на балетмайстора Димитър Иванов и солистката Виолета Розина се отличава с много старание и вкус.”¹⁵

Действащи лица :

Графиня Марица	Л. Ковачева
Княгиня Божена фон Куденщайн — деля на Марица	А. Руменова
Княз Мориц Драгомир Естерхази Шеленберг	Н. Петкова
Барон Коломан Жупан	Л. Гаджев
Тассило Модач управител на имението на Марица	Б. Дойчев
Лиза — негова сестра	Сп. Венков
Стефан Корда — студент	Н. Калмукова
Паничек — слуга на Божена	С. Аврамов
Чекко — камердинер на Марица	К. Хартисв
Маня — внучка на Чекко	Хр. Тодоров
Берко — млад циганин	А. Руменова
	Л. Ковачева
	Н. Константинов

Гости, селяни, цигани.

БАЛЕТ :

Д. Иванов, В. Розина, Ж. Попзлатева, К. Лангамер, Л. Райчева, Ц. Минкова, Т. Василев, Ат. Писаров
Б. Бисеров

СОЛИСТИ В БАЛЕТА :

Д. Иванов, В. Розина, Ж. Попзлатева, Ат. Писаров.

АНТРАКТИ : { между I и II действие — 10 минути
между II и III действие — 5 минути

Спас Венков – Тасило и
Лиана Ковачева – Марица.
Сцена от второ действие

Ани Руменова – Марица и
Лиана Ковачева – Маня.
Сцена от първо действие

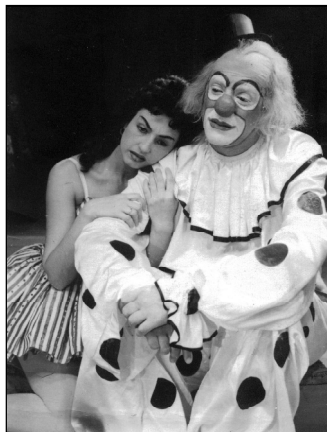
Нов и голям успех е оперетата „Принцесата на цирка” от Имре Калман, с диригент Стаю Касабов, режисьор – Недялко Ковачев, балетмайстор – Димитър Иванов, художник – Ангел Бананов и хормайстор – Бойчо Бойчев.

Л И Ц А	
(по реда на пиесата)	
ЛЮСИЕН ЖЕРВЕ („Мистер Х“)	{ Димитър Жеков Спас Венков
СУЗАНА ДЪО ГРАНВИЛ	{ Ани Руменова Лиана Ковачева
БАРОН ШАТОНЪФ	Борислав Дойчев
ПИЕР — негов секретар	Христо Тодоров
ПИНЕЛИ — стар цирков клоун	{ Атанас Въжаров Любен Гаджев
МЕЙБЪЛ циркова актриса	Надка Калмукова
МАДАМ ШЛУМБЕРГЕР — собственица на ресторант	Недялка Петкова
ТОНИ — неин син	{ Радослав Цветков Сава Аврамов

Напълно непознато заглавие за търновската публика. Характерната сантименталност, присъща за Виенската оперета, е представена с мярка. Образите, пресъздадени от актьорите, са ярки и пълнокръвни, действието е живо и непринудено, а между сценичното и вокално изпълнение не е допуснат никакъв компромис.

Сцена от спектакъла

Надя Калмукова – Мейбъл
и Любомир Гаджев –
Татко Пинели

Ани Руменова – Сузана, Борислав Дойчев – барон Шатонъов.
Сцена от първо действие

Единството между говорната и вокална техника, актьорското присъствие и пластиката на солистите, хористите да умеят и да танцуват, а танцьорите да пеят, стават основни изисквания към състава и характерен белег на вече очертаващата се търновска оперетна школа.

Насърчава се и свободата в тълкуването на образите при различните състави. Всеки артист, дори и в епизодична роля, играе с творческа амбиция, плам и отговорност за нивото на цялостния спектакъл – още един шрих на търновската музикално-драматична школа.

Стремежът на драматично-музикалния театър е да изгражда и свой оригинален репертоар. **Важна репертоарна насока, която също се превръща в традиция, е търсенето на ново, непоставяно на българска сцена заглавие.**

Съвременната оперета „**Някъде на юг**” от унгарският композитор Егон Кемени е поставена за първи път на търновска сцена (премиера – 29 март 1961 г.).

Сюжетът е из живота на емигрантите в чужбина и засяга едно от най-човешките чувства – носталгията.

В тази постановка са привлечени и млади артисти – абсолвенти от ВИТИЗ, което на свой ред импулсира творческите им способности да се проявят съвършено в нова светлина.

Една от най-хубавите страни на спектакъла са танците, поставени от балетмайстора Димитър Иванов, който участва и като солист с партньорката си Жулиета Попзлатева. От солистите младата Ани Руменова – Анна, успява да пресъздаде един обаятелен и завършен в музикално и драматично отношение образ от драматургически не особено богатата си роля. Ярка характеристика на ролите си градят и Лина Ковачева – Лолита, Спас Венков – Петери, Надя Михайлова – Гонзалес, Радослав Цветков – Родриго.

Не може да отmine незабелязано и друго музикално събитие в града: създава се оперен музикален състав при Дома на Народната армия. Премиерното заглавие на единствената постановка е операта „**Севилският бръснар**” от Джоакино Росини. Условията са крайно неблагоприятни (без оркестрина), но ентузиазмът е голям.

<p>Л И Ц А :</p> <p>ПЕТЕРИ — композитор . . . С. Венков АННА — солистка на „Ерсеа” . . . А. Руменова БОДЗАШ — ръководител на „Ерсеа” . . . Б. Дюбев ЛОЛИТА — певица . . . Л. Ковачева ГОНЗАЛЕС — оперетеро . . . Н. Цветкова РОДРИГО — бани събур на Бодзашес . . . И. Михайлова ЮГКА — танцоворка . . . П. Цветков БАНДИ — . . . Н. Камукова КРИЖАН — готвач . . . С. Арипов МИХАЙ ГАД — . . . Р. Русков МИХАЙ ГАД — . . . Д. Ганев МИХАЙ ГАД — . . . К. Хариев ШЕРНА — фотографортор . . . Я. Юрков ВТОРИ ДЕКРЕТИВ — . . . Н. Странскиев ВТОРИ ДЕКРЕТИВ — . . . В. Милев СЕКРЕТАР НА ХОТЕЛА — Нр. Остриков ГЛАВЕН КЕШНЕР — . . . Г. Вацов ПЪРВИ СЕКРЕТАР . . . Л. Галчев ВТОРИ СЕКРЕТАР . . . Р. Русков ТРЕТИ СЕКРЕТАР . . . Стр. Тодоров ТРЕТИ СЕКРЕТАР . . . М. Гайвардасев ЧЕТВЪРТИ СЕКРЕТАР . . . В. Стоев БАВРАЧКА — . . . С. Кръстев КЕШНЕР — . . . Ц. Константинова КЕШНЕР — . . . С. Петров</p> <p>Действото се развива в един нощ, в един пристански град.</p> <p>Гости на унгарската армия, гърци, членове на унгарския ансамбъл „Ерсеа”.</p> <p>Следств. в. и адетат.: Д. Иванов, Ж. Попзлатева, П. Микова, Ен. Лагачев и Е. Антонов</p> <p>Ном. режисьор: БЕЛЧО БЕЛЧЕВ</p> <p>Асистент на балетмайстора: НЕЛА МИХАЙЛОВА</p> <p>Коректори: М. ТАНАКОВА и С. НИКОЛОВА</p> <p>Художник-изпълнител: НИКОЛАЙ БЕНЕВ</p>	<p>ДЪРЖАВЕН НАРОДЕН ТЕАТЪР В ТЪРНОВО СЕЗОН 1960-61 ГОДИНА</p> <p>НЯКЪДЕ НА ЮГ</p> <p>оперета в 3 действия от ЕГОН КЕМЕНИ</p> <p>АДРЕТО — АЛСАО ТАВИ СТИХОТЕ — ИВОН ЕРЯВОДИ ПЕРСОНА — ГИЗЕЛА ПРОРШНУ</p> <p>Пелаяко Ковачев Диригент: Стан Касабов</p> <p>Художник: Алеся Ваналов</p> <p>Балетмайстор: Димитър Иванов</p> <p>Диригент на хора: Руско Русков</p>
--	--

Лина Ковачева и Димитър Иванов – две танцови сцени от спектакъла

Димитър Иванов и Жулиета Попзлатева – солисти на балета

Лина Ковачева – Лолита и Надя Михайлова – Гонзалес в сцена от спектакъла

Спас Венков – Петери и Лина Ковачева – Лолита, в два епизода от спектакля “Някъде на Юг” от Егон Кемени

Диригент е капитан Дочо Папазов, а режисьор – Драган Мицов от Варненска опера. Солистите работят сериозно и се справят с лекота с вокалните си партии. **Розина** – Невяна Димитрова, създава убедителен, свеж и издържан в сценично и музикално отношение образ. **Фигаро** на Петър Пенков – артистичен с музикален опит певец. **Граф Алмавива** – Евлоги Ангелов умело владее техниката на гласа си в трудната партия. **Дон Базилио** – д-р Стефан Крушев притежава хубав бас, музикалност и представя един впечатляващ в актьорско отношение образ. **Доктор Бартоло**

Дом народна армия — Търново

СЕВИЛСКИЯТ БРЪСНАР

комична опера в 3 действия
от ДЖ. РОСИНИ

Диригент — капитан **ДОЧО ПАПАЗОВ**

Режисьор-постановчик — **ДРАГАН МИЦОВ**
режисьор на Варненската нар. опера

Севен 1960 г.

Лица:

Граф Алмавива — Евлоги Ангелов	— Евлоги Ангелов
Доктор Бартоло — опекун на Розина — Иван Иванов	— Иван Иванов
Розина — възпитаница на Бартоло — Невяна Димитрова	— Невяна Димитрова
Фигаро — бръснар — Петър Пенков	— Петър Пенков
Дон Базилио — учител по музика на Розина — д-р Стефан Крушев	— д-р Стефан Крушев
Фьорело — слуга на графа — Йоско Бостанджиев	— Йоско Бостанджиев
Берга — слуга на Бартоло — Веса Мелникарлова	— Веса Мелникарлова
Амброжио — слуга на Бартоло — Веса Герджикова	— Веса Герджикова
Потариус — — Любомир Войников	— Любомир Войников
Офилер — — Давнид Герджиков	— Давнид Герджиков
Музиканти и Войници — Или Точев	— Или Точев
Диригент — капитан — Дочо Папазов	
Режисьор-постановчик — Драган Мицов <small>режисьор на Варненската нар. опера</small>	
Художник — Веселин Василев	
Хормейстор — Борис Радован	
Корепетитор — Пенка Попова	
Концертмайстори — Иван Иванов — Гасчо Атанасов	
Инспциент — Иван Узунов	
Суфльор — Румяна Попова	
Осветление — Иван Мезев	
Театър-майстор — Петър Джонов	

на Иван Иванов, Фиорелло на Йоско Бостанджиев и Берта на Веса Герджикова са в тон с главните изпълнители. Ансамблите са стройни и музикално добре изработени.

Може да се каже, че успехът на постановката е успех на художествената самодейност в града.

Финал на второ действие

“Урок по музика” трето действие.
Евлоги Ангелов – Алмавива и
Невяна Димитрова – Розина

Финал на спектакъла – трето действие

През сезон 1961–1962 г. се представят заглавията „Любовта побежда“ от Зигмунд Кац и детската фантастична оперета в седем картини, „Елмазеният меч“, с композитор Георги Златев-Черкин, а автор на либретото и режисьор е Недялко Ковачев.

ДЪРЖАВЕН НАРОДЕН ТЕАТЪР — В. ТЪРНОВО

ЛЮБОВТА ПОБЕЖДАВА

ОПЕРЕТА В 3 ДЕЙСТВИИ
Музика — Салимсултан Калд
Текст — Иля Еубонисов

Действащи лица:

ОПАНАС ГРИГОРИЕВИЧ — казан, кокошкин-овчар . . . — Л. Гаджа
ТАНЯ — негова дъщеря, бригадирка . . . — Н. Калмузова
ПЕТРУС — негов син, потрanchен офицер . . . — Сп. Венков
АБРАМ САМУИЛОВИЧ ЕГУТИКИ — кокошкин, градинар — евреи — Ст. Джурков
РОЗА — негова жена, готвачка и кокошка . . . — Л. Шварола
ВЕЛЯ — техен син, десетки по строежа . . . — Д. ЖЕКОВ
КЮША — приятелка на Тана . . . — Л. Ковачева
ЛИП ЛИВИЧ — кокошкин бриснар и фризюр . . . — А. Вълков
БЕРТА СОЛОВЕЙЧИК — сестра на Роза, годеница на Липич — Н. Петкова

ЧИЧО НИКОЛА } епизодични роли . . . — С. Абрамов
СТАРЯЯ ЛЕЙДЕР } . . . — К. Хартиев

Кокошкиници, кокошкинчки и други.

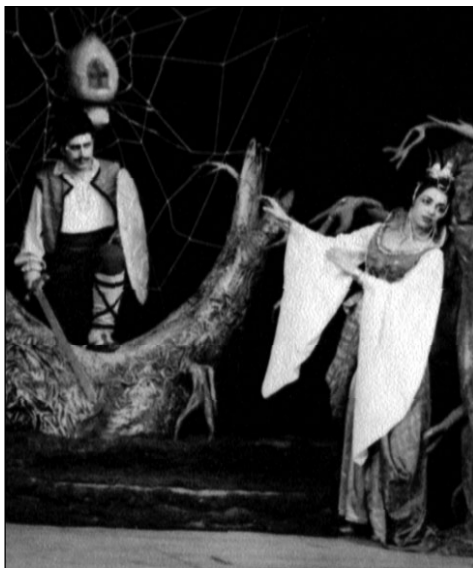
Действието става в наше време, в едно провинциално селище на СССР.

СОЛИСТИ В БАЛЕТА: Д. Иванов, К. Дангамер, Ж. Нонлаева, П. Петров.

Режисьор: Н. КОВАЧЕВ Диригент: СТ. КАСАБОВ
Балетмайстор: Д. ИВАНОВ

Худ. проектант: А. БАНАНОВ Диригент на хора: Р. РУСКО
Концертмайстор: Ст. Кръстев

Пом. режисьор: Б. БЕЛЧЕВ Асистент на балетмайстора: Ц. МИНКОВ
Корепетитори: М. ТАНАНОВА и С. НИКОЛОВА

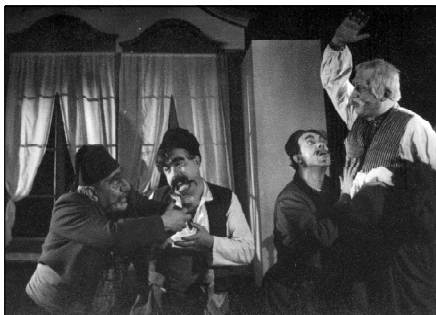

“Елмазеният меч”. Спас Венков – Огнян, и Лина Ковачева – Мира, в сцена от спектакъла

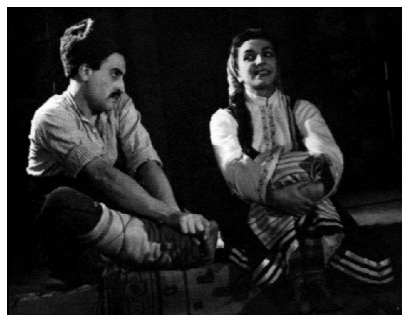
Следва оперетата „Българи от старо време“ от Асен Карастоянов, с която се открива новият сезон (премиера на 29 ноември 1961 г.).

„...За спектакъла се говори много, защото творческият колектив е успял да създаде един вълнуващ по своята непринуденост спектакъл, наситен с атмосферата на онова „старо време.“... Спектакълът е ярък, вълнуващ и дълбоко реалистичен... Постигната е пълна спойка между текст, актьорско изпълнение, хор, солисти, балет и оркестър. Песните се явяват като концентриран израз на чувствата, а народните хора — като връх на настроението.“¹⁶

След тези думи коментарът е излишен. И все пак, в този оперетен спектакъл всеки актьорски образ (не може да не се отбележи) получава своето пълно покритие. Щастливо попадение за всички участници!

Дядо Либен – Любомир Гаджев,
Хаджи Генчо – Константин Ницев,
Ерчо – Косьо Хартиев и Герчо – Атанас
Въжаров в сцена от първо действие

Лина Ковачева – Янка
и Борислав Дойчев – Иван.
Сцена от спектакля

Оперетата „Роз Мари” от Рудолф Фримъл (премиера на 5 март 1963 г.) няма рецензия, но по спомените на участниците това е спектакъл, дълго време игран и посрещан с любов, особено в турне.

Лина Ковачева – Роз Мари,
и Спас Венков – Джим.
Финална сцена

Радослав Цветков – Херман в
сцена от второ действие

Спас Венков – Джим,
Надя Михайлова – Ванда,
и Лина Ковачева – Роз Мари

Оперетата „Севастополски валеж“ от Константин Листов е написана през 1961 г. и поставена в „Московския народен театър за оперета“. След успешното ѝ представяне на софийска сцена веднага през 1962 г. влиза в репертоара на „Великотърновския народен театър“. С тази постановка е открит новият сезон 1962–1963 г., с премиера на 15 ноември 1962 г.

Безспорни са художествените, драматургични и музикални качества на тази оперета, които дават стимул на артистите да изградят запомнени и до днес образи.

Недялко Ковачев създава един въздействащ, динамичен спектакъл, в който включва удачно и киното като илюстративен елемент. Режи-сьорската му логика и тук не допуска самоцелни отклонения, а образите са изведени в логична последователност и с психологическа убедителност. **Създадено е единство между оркестър и сцена. Музиката не е само илюстративен елемент, а е включена в сценичното действие.** Ето още един характерен белег на търновската оперета.

Актьорите са убедителни и органични. Отново им е дадена свобода да дообогатят индивидуално героите си. Любаша на Лина Ковачева е по-волева и представена с по-героични черти, а при Надка Калмукова

Лина Ковачева – Любаша,
Борислав Дойчев – Аверин

Надя Калмукова – Любаша и
Борислав Дойчев – Аверин

е по-жизнерадостна и искрена, но и двете създават един наситен с много лиризъм, красота и достойнство образ.

С топлота и художествена мярка, актьорски и вокално се изиявява и Борислав Дойчев – Аверин. До днес са останали в паметта на търновските зрители образите на Радослав Цветков – Генка Безсмъртния; Надежда Петкова – Леля Дина; Любомир Гаджев – Боцманът Гарбуз; Ани Динева – Зиночка.

Лина Ковачева – Любаша и Борислав Дойчев – Аверин в сцени от спектакъла

Този пореден успех подготвя оперетния състав за по-сериозни в музикално отношение постановки и те не закъсняват.

„Хубавата Елена” от Жак Офенбах – март 1963 г.

Дейстовоци

Щириц Елена	— Мария Давцова	Щерас	— Невела Острива
Менелай цор	— Кристиана Пидва	Аско царя	— Стефан Билев
Калкас с. жик	— Радослав Цветков	Аско войвода	— Саша Арсенов
Рисованец цорев посл.	— Борислав Дойчев	Аско живод	— Димитър Гибел
Орест	— Любомир Гаджев	Аско	— Кристиана Каралева
Тяло роб	— Петър Маричков	Щартекас	— Вилхелм Белоченов
Бакис	— Радослав Цветков	Лелиа хелери	— Лина Ковачева
	— Христина Маринова	Тетис	— Нина Калмузова

БАЛЕТ – СОЛИСТИ:

Жоржетин таиц	— Надежда Добрева,	Щатери	— Жюлиета Полядтенева
Петър Петров		Евгелин таиц	— Цастана Минкова, Петър Петров

Премиерата е очаквана с нетърпение от търновската публика поради популярността на творбата и участието на младия диригент Върбан Рангелов.

Спектакълът е с обновен и обогатен изпълнителски състав: Мария Данчева-Въсенска – Елена, Йордан Остреков – Парис, Петър Маринов – Орест, Христина Маринова – Бакхис.

Мария Данчева е певица с красиво певческо фразирание и темброва окраска. А в музикално отношение нейното изпълнение е едно от най-добрите. Природните гласови данни на тенора Йордан Остреков са многообещаващи (дебютът му е успешен). Ново решение в постановката е, че ролята на Орест се изпълнява от тенор, а не от сопран, както е по партитура. Различни в актьорско отношение са и образите на двамата изпълнители на Менелай – Радослав Цветков и Константин Ницев. Запомнящ се е образът на Калхас на Борислав Дойчев, а Антон Савов – Филоком впечатлява със своята находчивост и енергия. В групата на Царете е намерена подходяща индивидуалност на всеки един персонаж. Терцетът на Богините на планината Ида се оказва един от най-хубавите, очаквани и бисирани от публиката музикални номера.

С познатите музикални „перли за настроение” и „музикални бижута”, както ги е определяла критиката още от времето на Офенбах, съставът се справя брилянтно.

Съставът на оперетата

„...Музиката е сериозно изпитание за колектива и младия диригент Върбан Рангелов. Голямата му взискателност и прецизност помагат да се изгради един хубав и стегнат в музикално отношение спектакъл. Оркестърът звучи плътно с чиста интонация и динамични отсенки и е в единство със сцената. ...С увлечение е работил и режисьорът Недялко Ковачев. Върху основата на сценичната интрига той успява успешно да подчертае обществено-значимото, усмиващо порядките в онова общество, чиито съвременник е бил *Офенбах*.“¹⁷

“Терцет на Богините”. Надя Калмукова, Лина Ковачева и Виолета Якимова

“Хубавата Елена”. Парис – Йордан Остреков и Елена – Мария Данчева-Въсенска

Йордан Остреков – Парис,
и Мария Данчева-
Въсенска – Елена в сцена “в
будоара” – второ действие

Последната постановка от тази блестяща премиерна поредица е „**Веселата вдовица**” от Франц Лехар (премиера на 8 май 1963 г.) с постановъчен екип: гост-режисьор Стефан Пенчев, диригент Стаю Касабов и хореограф Димитър Иванов.

НАРОДЕН ТЕАТЪР — В. ТЪРНОВО
сезона 1962—1963 год.

ВЕСЕЛАТА ВДОВИЦА

опера в 3 действия

Музика Фр. ЛЕХАР

Съветска текстово преработка
от Вл. Масе и Мих. Червински

ГОСТ РЕЖИСЬОР — Стефан Пенчев
ДИРИГЕНТ: Стаю Касабов
ГОСТ БАЛЕТМАЙСТОР — Асен Макалов — съ-ръководител на балета при Русенската народна опера
ХУД. ПРОЕКТАНТ: Анг. Бананов
ГОСТ ХУДОЖНИК ПО КОСТЮМИТЕ — Лиля Агапия —
Държавна опера Букуреци
— Паула Бранксавир — Народна опера Букуреци
КОНЦЕРТМАЙСТОР — Ст. Попов
РЕПЕТИТОР НА ТАНЦИТЕ — Цв. Минкова
ГОМ. РЕЖИСЬОР — Б. Белчев
ХУДОЖНИЦИ ИЗПЪЛНИТЕЛИ: Ев. Монева, Г. Минчев
ТЕАТЪР МАЙСТОР — Р. Николаев
ХУД. ОСВЕТЛЕНИЕ П. Бобарев, М. Нейчев

НАРОДЕН ТЕАТЪР — В. ТЪРНОВО

ДЕЙСТВУВАЩИ ЛИЦА (по азбук)

БАРОН ЗЕТТА — посланик на република Молтоверде —
Т. Габрсов
ВАЛЕНТИНА — негова жена — Ан. Ковачева
ГРАФ ДАНИЛО — пръв светник в посолството — Б. Добчев
АННА ГЛАВАРИ — адвокати — М. Дочева
КАМИН де РОСИВОН — Н. Каланджова
ВИКОНТ КАСКАДА — П. Остреков
РАУЛ ДЕ СЕН БРНОШ — Сг. Белац
КРОМОН — светник в посолството — С. Лоранов
К. Нацов

ЕЛГА — негова жена — М. Величка
ВОЯН — полковник — К. Хартнев
МИЛИЦА — негова жена — В. Янкова
НИКОШ — секретар на посолството — Р. Цвигкова
АН. Савова
СОЛИСТИ НА БАЛЕТА: ВАЛС Снежана Ерик, И. Атамилска, П. Петров
СЕЛСКИ ТАНЦ — Цв. Минкова, П. Петров
ПОЛКА — К. Парчева, Ж. Поплатева, Ив. Панайотов
ТАНТО — Цв. Минкова, П. Петров

“Веселата вдовица” – Франц Лехар.
Лина Ковачева – Валентина, и Йордан Остриков – Камий.
Сцена от второ действие

За този спектакъл с носталгия си спомня актрисата Лина Ковачева, която блестящо защитава вокално и пластично образа на Валентина:

„...Това беше спокоен творчески репетиционен период. Мария Данчева-Въсенска беше очарователна, фатално-женствена „Анна Главари” и с великолепен глас певица. Йордан Остреков, като „Камий де Росийон”, беше невероятен! Всеки детайл от постановката беше изпипан. Костюмите бяха дело на две близначки от Букурещката опера и оперета. Не съм носила по-удобни и леки костюми. Не съм видяла до сега по-добра постановка на „Веселата вдовица” от тази. След репетициите се събирахме и продължавахме да обсъждаме. Ние нямахме друг живот освен театъра.”

Успешната реализация на „Хубавата Елена” и „Веселата вдовица” са категоричен показател и за достигнатите професионални възможности на оперетния състав, по силите на който несъмнено са и най-сложните професионално-творчески задачи.

С постановление на Министерския Съвет от 1963 г. вследствие на неочакваните държавни реформи, точно в този връх за трупата

момент, се определя в България да има само един музикален театър и той да е „Стефан Македонски” – София. **Въпреки безспорните си успехи търновската оперетната трупа престава да съществува. Пътят на оперетното изкуство в Търново е насилствено прекъснат.**

ХОРОВ СЪСТАВ

Атанас Стефанов
Янко Игнатов
Стоян Константинов
Иван Буйнозов
Маргарита Константинова
Тодор Томов
Христо Малчев
Стефка Семерджиева
Невяна Христова
Веска Семерджиева
Иванка Бунгова
Милка Василева
Александър Колев
Мария Терзиева
Величко Калушков
Надка Калушкова
Лили Върбанова
Никола Константинов
Тодор Стойнов
Велико Стоев
Христо Тодоров
Пенчо Минев
Любен Ханджиев
Стоянка Генчева
Христина Маринова
Петър Маринов
Петър Мавриков
Любомир Войников
Иванка Суванджиева

Сцена от оперетата “Кето и Коте” – Долидзе

Хор и солисти в сцена от първо действие на оперетата “Принцесата на цирка” – Имре Калман

Великотърновци определено обичат хоровото изкуство. Доказателство за това са певческите формации, създадени още преди Освобождението (най-ранните исторически сведения датират от 1844 г.¹⁸).

В началото на миналия век дирижираните от учителите по музика църковни хорове включват в програмите си и светски репертоар. Активно участват и в популярните по онова време литературно-музикални лектории и вечеринки.

За първи хоров диригент на градски хор (с концертна програма представена на 3 март 1890 г.), може да се приеме учителят по пеене в мъжката гимназия Атанас Колев. Следват концерти, дирижирани от Алексей Шулковски – също учител по пеене в гимназията през 1896 г., Борис Пилатов – диригент с богата дългогодишна музикална дейност в града от 1901–1928 г, Александър Тереев, Георги Лъжев и други.

Известните хорови деятели – диригентите Илия Денев, Христо Панайотов и по-късно учителят по музика в мъжката гимназия Георги Стайков, също работят неуморно за издигане музикалната култура на съгражданите си. Особена заслуга за това има и Панайот Бенжев, който основава хоров състав (1919), приел впоследствие (5 април 1931 г.) името народен хор „Царевец”. Негов първи диригент е Илия Денев. Много са концертните изяви – лектории, тематични концерти и концерти с оркестров съпровод на този представителен за града хоров колектив.

След 1944 г. в училищата и предприятията хоровото изкуство става най-масовото практикувано музикално изкуство в града.

От редиците на хора на административните служители, основан през 1950 г. (впоследствие прераснал в ансамбъл с танцов състав), дирижиран от учителя по музика Стефан Качаунов, израстват и първите артист-хористи и солисти на търновската оперетна сцена.

Представленията се посрещат като празник и са радост за изпълнителите и публика.

От първите критики в оперетата **„Кето и Коте”** от Долидзе (където артист-хористите звучат несигурно и неритмично) до отличната оценка в **„Бунтовната песен”** от Георги Златев-Черкин, преминават усилен години на упорита работа и творческо израстване. Ето и заслужената висока оценка на Стефан Тинтеров за представянето на хора в спектакъла **„Бунтовната песен”** на Прегледите на художествената самодейност (1956). *„...За успеха на спектакъла допринесе и великолепият смесен хор (хормайстор Борис Радонов), който в масовите сцени и финалния апофеоз се домогна до внушителна компактна звучност.”*¹⁹ Съставът на хора звучи чисто, стегнато и е с добра ансамблова спойка.

За отличното му представяне в оперетата „Българи от старо време” от Асен Карастоянов научаваме от рецензията на музикалния критик Петър Райков. „... Хорвете звучат чисто, интонационно вярно и са пряко следствие на настроението, родено от действието.”²⁰

Хористите добиват с времето сериозен професионален опит и започват да получават по-отговорни, самостоятелни задачи.

Епизодичните роли, които им се поверяват, те защитават всеотдайно и с голяма отговорност – качество, което успяват да съхранят и развият през последвалите години.

БАЛЕТЕН СЪСТАВ

Савка Христова
Ваня Попова
Пенка Генчева
Ганка Костадинова
Юлия Чечкова
Донка Бобчева
Димитър Иванов
Екатерина Лангамер
Жулиета Попзлатева
Цеца Минкова
Григор Василев
Тодор Василев
Иван Стайков
Петър Дончев
Иван Колев
Здравко Габровски
Димитър Георгиев
Атанас Писарев
Дора Георгиева
Григор Костов
Боянка Бонева
Георги Попов
Дончо Кръстев
Аврам Петров
Дончо Кръстев
Евлоги Георгиев
Жоржета Попова

Балетна сцена от оперетата “Веселата вдовица”. Фр. Лехар “Унгарски танц”

Сцена и танц от оперетата “Някъде на юг” – Егон Кемени

Из спомените на балерината Савка Христова:

„След закриването на сезона, балетната трупа на оперетата продължаваше да работи. Участвахме в школата за усъвършенстване, ръководена от балетмайстора на русенска опера Асен Манолов. След завършването на курса изнасяхме голям балетен спектакъл в салона на читалище „Надежда“. Публиката ни обичаше и възнаграждаваше с много аплаузи.“

Постановката на танците в оперетата **„Аршин Мал Алан“** от Хаджибеков (1952) е дело на Стефка Златева. Участват: Савка Христова, Виолета Попова, Пенка Генчева, Юлия Чечкова, Ганка Костадинова и Донка Бобчева.

Следва оперетата **„Волният вятър“** от Исак Дунаевски (1953) с хореограф Кунка Шинакчиева (балерина от ДМТ „Стефан Македонски“ – София). Особено сполучливи и аплодирани са **„Моряшкият танц“** и **„Тарантела“**.

Танците на **„Кето и Коте“** от Долидзе поставя Асен Манолов. Според критиката на Васил Гладилов, *„...те са на високо професионално ниво, енергични и темпераментни“*.²¹

Хореограф на оперетата **„Птицепродавецът“** от Целер е Фео Мустакова (главен балетмайстор на МДТ „Стефан Македонски“ – София).

След спектакъла **„Птицепродавецът“**
с Фео Мустакова

Савка Христова в ролята на **„Кончита“**
в спектакъла на **„Младостта на
Маестрото“** – Виктор Райчев

Следват оперетни постановки с хореография на Нели Узунова-Яковлева (балетен репетитор от МДТ „Стефан Македонски“): **„Бунтовната песен“** от Георги Златев Черкин и **„Царицата на чардаша“** от Имре Калман, за която отзивът е:

*„...Танците са поставени с много вкус и допълват сценичното действие. ...Хубави и жизнерадостни са и четирите девойки от вариетето – балерините: Савка Христова – Юлишка, Пенка Генчева – Аранка, Юлия Чечкова – Клео и Донка Бобчева – Вали.“*²²

В спектакъла **„Младостта на Маестрото“** от Виктор Райчев, Нели Узунова разгръща максимално възможностите на балета. Танците **„Тарангела“** и **„В страната на розите“** са най-доброто постижение на балетния състав до момента. В актьорската роля – Кончита, се проявяват солистките на балета Юлия Чечкова и Савка Христова, която особено изпъква с артистичността си.

След преминаването на оперетния състав към драматичния театър, почти цялата балетна трупа се включва в новата формация. Първото заглавие е **„Целувката на Чанита“** от Юрий Милютин. Спелучливо подбрани и добре изпълнени са танците на младия балетмайстор Димитър Иванов. Следва низ от успешни прояви на балетния състав. В оперетата **„Някъде на юг“** от Егон Кемени, Димитър Иванов като хореограф и солист на балета, постига един от най-големите си успехи. Това е един танцов спектакъл, където наравно с балетистите играят и солистите. Работата на малкия колектив на балета, основно под ръководството на хореографа Димитър Иванов, се отличава със старание и вкус и сериозно допринася за цялостния успех на оперетните постановки.

“Някъде на юг” – Егон Кемени. Балетна сцена със солисти Димитър Иванов и Жулиета Попзлатева

СЪСТАВ НА ОРКЕСТЪРА

ДИРИГЕНТИ

Стефан Качаунов
Стаю Касабов

Първи Цигулки

Генчо Атанасов
Арх. Димитър Върбанов
Любен Николов
Д-р Никола Платиканов
Стефан Маринов
Йоанна Давидова

Втори Цигулки

Петко Карачоров
Маргарита Ангелова
Сийка Колева
Иван Мирчев
Лили Кърджиева
Здравко Христов
Иван Манев
Д-р Константин
Сарънедялков

Виоли

Кръстьо Върбанов
Д-р Виктор Иванченко
Димитър Медникаров

Виолончели

Здравко Христов
Младен Найденов

Контрабас

Коста Петрунчев

Флейта

Д-р Димитър Церовски
Кръстьо Маринов

Обой

Мярко Шахов

Кларинет

Личо Радев
Иван Костадинов

Фагот

Недялко Каменов

Валдхорна

Генчо Калчев
Васил Петров

Цугтромбон

Найден Асенов

Ударни

Васил Златев

Симфоничната, оперно-оперетната и камерна музика добиват популярност в България едва в края на XIX век. Причината е всеизвестна. През „турско“ надали е имало и много нотни грамотни българи, а музикалното изкуство изисква теоретично добре подготвени изпълнители – певци и инструменталисти.

Читалищата са единствените средища, където европейското музикално изкуство става достъпно за българите. Във Велико Търново това е читалище „Надежда“ (основано през 1886). Тук са гастролирали оперни и оперетни трупи, симфонични оркестри, наши и чужди камерни изпълнители. През 1894 г. е гостувала италианската трупа „Курти.“²³ Вестник „Утро“ информира за посещението на трупата на „Масини“ с откъси от оперите „Аида“, „Травиата“, „Трубадур“, „Риголето“ и др. На сцената на читалището през 1900 г. е свирил белгийският виолончелист-виртуоз Кювалие, а през 1921 г. е изнасяла концерти и българската цигуларка Недялка Симеонова.

Логично е след толкова музикални гастроли да се създаде и кръг от музиканти – любители и професионалисти в града. Информация за първия изпълнен популярен концерт от търновски състав има в „Общински в-к В. Търново“ от 1931, № 22, с. 176. Статията е написана от учителя по музика в мъжката гимназия Димитър Лазаров.

Стр. 176.	Общински вестник „Велико-Търново“	1931 г.	Брой 22.
<p>Първия концерт се изнесе на 22. XI. т. г. Във програмата на концерта бяха застъпени:</p> <p>1) Италианската мелодична музика със „Танца на часовът“ из оп. Джиоконда от Р. Пончели и <i>Лиричното интермеццо</i> от Джузепе Бече.</p> <p>2) Немецката романтична музика със „Мечти“ от Р. Шуманъ у негово романтичната силеност чкъм негатаалност отна до забравя.</p> <p>3) Руската музика на Глинка (найина бивша) съ ромекса „Съмнение“ и най-после като хубаво заключение на концерта — руската романтична музика със „Безвни Онегин“ — безсмъртното и гениално творение на великия руски романтик и безсмъртен пѣвец на руската земя П. Чайковски, който си оставя най-любимия от музикалния свят томош поет следъ Баля и Бетховна.</p> <p>Оркестрътъ даде тубаво изпълнение почти на всички номера подъ вещото диригентство на г. Г. Алексиевъ, който умело държеше въ ръцѣтъ си целия оркестровъ ансамблъ, било по отношение на ритмусъ, било относно всѣхъ фризирова и въобще въ всѣхъ новисирова и сполучливо тълкуваше творението на композитора. За този успѣхъ поздравяваме г. Алексиева и изказваме великия дя се продължи Алексиевото на подобно концерти като се почне съ <i>стилолетъ</i> чкъна, придружени съ обяснителни бележки.</p> <p>Съ съжаление трѣбва да се констатира, че В. Търновското гражданство слабо посети първия популярен концертъ и въобще слабо посещава концертитѣ. В. Търново не е лишено отъ отбавна музикална публика и желателно е по-вече да се уважава труда на ония, които свещенодействуватъ въ храма на Естерна.</p>			
<p>Д. Лазаровъ уч. по музика въ м. гимназия.</p> <p>Първия популярен концертъ.</p> <p>Музиката е божествено откровение за човѣка: чрезъ нея той може да познае и разбере хубавото и възвишеното, да се облатвори и да се издигне надъ материалното въ живота. Културниятъ обликъ на единъ народъ се вижда до голяма степенъ и отъ неговия музикаленъ развой, за който много допринасятъ и популярнитъ концерти.</p> <p>Катедрайтъртъ на 18 дружина г. Г. Алексиевъ е извел похвалната инициатива да сформира оркестрътъ отъ 25 души (профес. музканти и любители) и да изнася предъ гражданството редъ популярни концерти отъ страна на читалището „Надежда“ и съ това да се допълни културно-просветнитъа целъ на сѣщото.</p>			

От нея научаваме, че капелмайсторът Георги Алексиев сформира оркестър от 25 души – любители и професионални музиканти, и изнася редица концерти в читалище „Надежда“. Както всяко ново и непопулярно още начинание концертът не е посрещнат с особен интерес. Но началото на популяризиране на европейските музикални постижения сред младите хора и гражданството е поставено.

На читалищната сцена свирят „Царски симфоничен оркестър“ (под диригентството на Саша Попов), Русенски симфоничен оркестър и гастролират всички български оперни театри.

След създаването на оперетния състав към читалището не закъснвяват и концертните прояви на оркестъра. В състава му са включени най-добрите инструменталисти и военни музиканти. „Градският симфоничен оркестър“ под диригентството на маестро Стаю Касабов представя своята първа самостоятелна симфонична програма през 1953 г.²⁴ Началото е поставено!

Основан е и струнен секстет в състав: Димитър Славов, Петко Карачоров, Димитър Медникаров, Здравко Христов, Маргарита Тананова и д-р Церовски. За краткото си съществуване в програмите му влизат произведения на Телеман, Хайдн, Моцарт, Бетовен и др.

Всички музикални критици през годините отчитат чистото, стройно, нюансирано и ритмично изпълнение на музикалните задачи на добре сработения състав на оркестъра на оперетата. И това е постигнато благодарение на системната работа, с умение и диригентски нерв от Маестро Стаю Касабов. Достигнато е и важното за спектаклите единство между сцена и оркестър.

МУЗИКАЛНИ ПРОЯВИ В ТЪРНОВО

Симфоничният оркестър при читалище „Надежда“ — Търново в навечерието на празника на труда изнася голям предмайски концерт под диригентството на Стаю Касабов. В програмата на концерта бяха включени: Първа симфония от Бетховен, Концерт за пиано и оркестър в ре-минор от Моцарт, увертюрата към оп. „Севишкият бръснар“ от Россини, морашки таец из балета „Червеня мак“ от Глиер и рченица из „Тракийски танци“ от П. Стайнов.

Концертът мина при голям успех. Той беше тържество за търновските трудеши се. Гризливата подготовка на концерта, упоритият труд на целия оркестров колектив и ентузиазмът на изпълнителите проличаха в изпълнението на всички пиеси. Този концерт може да се оцени като творческо постижение на търновския оркестър, което *дакърва неговите възможности.*

Ново в концерта беше гостуването на солистката от Софийската държавна филхармония Вира Бонева, което търновската публика посрещна с радост. И като аккомпаниращ състав оркестърът се оказа на изходната висота.

Тази програма беше изнесена и в други градове на окръга. Трябва да кажем, че симфоничният оркестър в Търново, който е самодеен, е единственият състав в Търновски окръг.

С успех работи и оперетният състав при ч-ше „Надежда“, който има в репертоара си три съветски оперети: „Волния вятър“, Дунавски, „Аршин мал дан“ — Халджибеков и „Сватба в Малиновка“ — Б. Александров. В усилена подготовка е и в близки дни ще се изнася премиерата на оперетата „Кето и Коте“, в чието изнасяне е ангажиран целият състав на оперетния колектив.

Търново, април

Г. Георгиев

На път за поредния спектакъл

БЕЛЕЖКИ

¹ Историческите факти се ползват от книгата на Румяна Каракостова „Български оперетен театър в годините между двете световни войни“.

² Ден, № 2184, 2 май 1910.

³ Каракостова, Р. Детска оперетка в България. Българско музиковедие, 2002, № 1, с. 64.

⁴ Георгиев Г., Златев С. Страници из музикална история на читалище „Надежда“, Юбилеен брой – 100 години, 145–146.

⁵ Янтра, № 18, 1936.

⁶ Централен архив БАН. Сборник 17. Оп. 1. а. е. 33. Пеев Ганчо, Патрунчев Коста.

⁷ Сладкаров, А. Мемоари, с. 32.

⁸ Петрова, М. Музикалният живот във В. Търново преди 60 години. Неделник, 17–23 януари 1996.

⁹ Хроника. Общински вестник В. Търново, № 8, 20 март 1936.

¹⁰ Гладилев, В. Борба, № 49, 15 юни 1954.

¹¹ Тинтеров, С. Преглед на оперната и оперетна читалищна самодейност. Художествена самодейност, 1956, № 8.

¹² Стоянов, И. Художествена самодейност, 1959, № 4.

¹³ Бояджиев, В. Целувката на Чанита. Борба, № 124, 15 октомври 1959.

¹⁴ Борба, № 44, 9 април 1960.

¹⁵ Театър, 1960, № 5.

¹⁶ Райков, П. Борба, № 154, 23 декември 1961.

¹⁷ Георгиев, Г. Борба, № 35, 21 март 1963

¹⁸ Николова, И. Кратка музикална история на Велико Търново, с. 64.

¹⁹ *Тинтеров, С.* Художествена самодейност, 1956, № 8.

²⁰ *Райков, П.* Борба, № 154, 23 декември 1961.

²¹ *Гладилов, В.* Борба, № 49, 16 юни 1954.

²² *Христов, Г.* Художествена самодейност, 1957, № 7.

²³ Хроника, Утро, № 61, 3 декември 1911.

²⁴ *Георгиев, Г.* Българска музика, 1954, № 5.

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИЯТ МУЗИКАЛЕН ТЕАТЪР В СНИМКИ И ДОКУМЕНТИ. ПЪРВИ ЖАНРОВИ ПРОЯВИ

СРЕБРА МИХАЛЕВА

Резюме

Настоящата студия представя в историческа ретроспекция появата на първите оперетни спектакли в страната и във Велико Търново.

Акцентира върху дейността на училищните оперетки, която дава възможност за изява на децата с по-специални художествени дарования.

Проследява пътя на великотърновската оперета, от първите ѝ опити и стъпки (1936), до големите и успехи на самодейната и професионална сцена (1957–1963).

Прилага се и богат архивен материал, който се публикува за първи път.

MUSICAL THEATRE VELIKO TARNOVO.
DOCUMENTARY CHRONICLE 1914-2000

SREBRA MIHALEVA

Summary

The present study presents in historic retrospection the appearance of the first operetta shows in the country and in the town of Veliko Tarnovo.

An emphasis is laid on the activities of the school small operettas, which give the children with more special artistic skills the opportunity to express themselves.

The development of Veliko Tarnovo operetta is traced from its initial attempts and steps (1936) to its great success on the amateur and professional stage (1957–1963).

A rich archive material is enclosed which is published for the first time.